

PROGRAMUL PATRIMONIUL CULTURAL DIN SUDUL TRANSILVANIEI

drd. Valer DELEANU

În noiembrie 2004, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Sibiu a propus Complexului Național Muzeal „ASTRA” un program de repertoriere a patrimoniului cultural din sudul Transilvaniei. Se avea în vedere mai ales județul Sibiu și în cadrul acestuia, zonele etnografice din sudul județului - Mărginimea Sibiului și partea din Țara Oltului cuprinsă în cadrul județului Sibiu.

Muzeul a răspuns favorabil solicitării, încredințând realizarea programului colectivului de specialiști din cadrul Muzeului Civilizației Populare Tradiționale „ASTRA” pentru a organiza faza inițială, de experimentare a repertoriei patrimoniului cultural în Mărginimea Sibiului. Scopul realizării acestui program era cunoașterea potențialului de patrimoniu cultural în zona respectivă și evaluarea posibilităților de valorificare turistică a acestuia.

S-a început cu stabilirea etapelor necesare realizării programului, pe baza următorului algoritm de criterii și de realizare în practică a programului:

- Stabilirea criteriilor de repertoriere: patrimoniul tradițional (vernacular), conceput pe măsură clasică, până la impactul cu influențele aduse din mediul urban și industrial;

- Clasificarea acestui patrimoniu în opt categorii (clase) pe principii etno-muzeografice și pe baza experienței a patru decenii de cercetare a patrimoniului etnografic în Muzeul în Aer Liber:

- A. biserici, troițe, cimitire, monumente funerare;
- B. case, gospodării tradiționale;
- C. porți și porțițe (neîncadrate în categoria B);
- D. punți, podețe, poduri;
- E. ateliere meșteșugărești, instalații, industrii populare tradiționale;
- F. cetăți, castele, clădiri cu valoare istorică;
- G. izvoare, șipote și alte surse de apă;
- H. edificii de utilitate publică socială.

- Întocmirea fișei de repertoriere având ca repere: zona, localitatea, data repertoriei, adresa, proprietate, amplasament, vechime, în uz sau nu, locuită sau nelocuită, ansamblul gospodăresc din care face parte, descriere (planimetrie, elevație), ornamentare, motive decorative, inscripții, iconografie, stare de conservare, la care se adaugă o schiță grafică, imaginea foto, o cartografiere pe localitate sau hotarul ei a patrimoniului cultural repertoriat;

- Adăugarea unei scale valorice cu cinci grade: valoare istorică, valoare arhitecturală, valoare etnografică, valoare artistică și valoare turistică;

- Alcătuirea echipelor de repertoriere pe cele trei subzone ale Mărginimii Sibiului:

1. Subzona Boița-Rășinari:

Valer Deleanu, Ciprian Popa, Marius Gherghel;

2. Subzona Poplaca-Orlat:

Ilie Coltor Constantinescu, Radu Părean, Marius Florin Streza;

3. Subzona Fântânele-Jina:

Valer Deleanu, Ioan Fulea, Isabela Nimirceag, Remus Iancu, Mirela Lebu, Marius Gherghel, Marius Florin Streza;

Coordonare: Vasile Crișan, prof.dr. Corneliu Ioan Bucur, Ion Dinu.

Deplasarea pe teren, pentru experimentarea aplicării fișelor de repertoriere s-a desfășurat în perioada 12 noiembrie - 21 decembrie 2004.

Pe baza rezultatelor acestei prime etape, în anii 2005-2008, repertorierea a continuat în grupuri mai restrânse (Valer Deleanu, Florin Streza, Ciprian Popa, Marius Gherghel) cu sprijinul unor grupuri de studenți de la secția antropologie, etnologie a Facultății de Științe din cadrul Universității „Lucian Blaga” Sibiu și a Ecomuzeului Regiunii Sibiu (Marius Halmaghi). Cu această ocazie s-a depășit cadrul celor două subzone inițiale, repertoriindu-se și localități din zona Sibiu, Târnave și Valea Hârțibaciului, repertoriere ce va fi continuată și în anul 2009. Rezultatele fișării sunt prezentate în Anexa 1. Dosarele fișelor pe fiecare localitate sunt depuse la Centrul de Informare și Documentare în Etnologie „Cornel Irimie”.

Câteva concluzii preliminare se pot trage în urma acestor etape de repertoriere.

În sudul Transilvaniei, în cadrul județului Sibiu există o adevărată bogăție de patrimoniu cultural cuprins atât în cadrul vetrei localităților cât și pe hotarul lor cu un mare potențial din punct de vedere turistic, atât pentru cel clasic-tradițional cât și pe cel ecomuzeal.

Starea acestui patrimoniu este mai bună decât s-ar crede, dar în pericol continuu de a se degrada în mare măsură sau să fie supus unor modificări care să schimbe caracterul și valoarea lor, atât din cauza tendințelor de modernizare întreprinsă de proprietarii lor, cât și de lipsă de interes din partea unor autorități locale sau a factorilor turistici care ignoră adeseori aceste valori. Cel mai afectat de distrugere este patrimoniul preindustrial (clasele: D, E și G), urmând în ordine patrimoniul arhitectural și de cult; considerăm că cea mai mare problemă o pune ignorarea valorii tradiționale de către cei care modifică patrimoniul prin modernizare; cu toate acestea există și mulți proprietari care păstrează sau valorifică fațadele tradiționale ale caselor sau altor construcții, conform unui principiu enunțat de primarul din Săliște: „construcțiile sunt ale voastre, fațadele sunt ale tuturor”.

Există și situații în care chiar și patrimoniul considerat monument istoric sau de arhitectură a fost afectat sau a dispărut din nomenclatorul stabilit în 2004, a monumentelor din județul Sibiu.

O dificultate a luării în considerare, prin exactitate și stabilire a locației a patrimoniului o reprezintă schimbarea numerelor de case, a denumirii străzilor etc. producând dificultăți în identificarea acestora cu lista de monumente.

Se pot da multe exemple de degradare a patrimoniului: Crucea Florii (Fântânele) repictată, încălcând pictura tradițională a originalului; distrugerea prin nefuncționalitate și chiar distrugerea fizică a morilor hidraulice din Porumbacul de Jos; starea critică a cimitirului evreiesc din Porumbacul de Jos, lăsarea în uitare a unor monumente istorice sau cimitire ale eroilor (Porumbacul de Sus, Șelimbăr, Veștem), distrugerea unor construcții și instalații preindustriale prin părăsirea și ieșirea lor din uz (Moara Porceștilor din Turnu Roșu, joagărul din Fântânele sau complexul hidraulic industrial din Tilișca), desființarea prin demolare a halelor de tramvai din Rășinari, starea căii ferate înguste Sibiu-Agnita etc. fără a mai pomeni de faptul că și în orașul Sibiu a putut să dispară peste noapte moara din 1775. Chiar și unica moară hidraulică în funcțiune din Mărginimea Sibiului, moara din Rod este în pericol de a-și pierde funcționalitatea.

O altă concluzie care se poate trage este încă slaba preocupare de valorificare turistică a întregului patrimoniu cultural din zona repertoriată. Eforturi notabile se fac

(ANTREC, Ecomuzeul Regional Sibiu, agențiile de informații turistice etc.) dar mai există încă un mare potențial nefolosit de valorificare a patrimoniului cultural.

Muzeul „ASTRA” a contribuit, pe lângă activitatea sa etnomuzeografică de salvare a patrimoniului cultural la nivelul întregii țări, și prin aplicarea acestui program la salvarea unor construcții tradiționale în pericol de a dispărea: cu ajutorul autorităților locale, precum și a unor persoane particulare proprietare de patrimoniu, s-a reușit ca prin donație, în condițiile în care nu se mai puteau reface sau se dorea desființarea lor, să fie transferate în muzeul din Sibiu, muzeul mulțumind pe această cale celor care au înțeles, că patrimoniul tradițional trebuie salvat. Printre acestea amintim: remiza de pompieri din Colun, transferul troiței lui Iliuț Maniu din Rășinari, sau donația batozei din Turnu Roșu etc.

Una dintre dificultățile aplicării programului a fost nereușita selecției sale pentru obținerea fondurilor AFCN și a dificultăților de extindere a unui asemenea program și în județele Alba și Hunedoara.

Complexului Național Muzeal „ASTRA” va continua programul și în anii următori, localitățile repertoriate până în prezent fiind prezentate în Anexa 1.

THE PROGRAM „CULTURAL PATRIMONY IN SOUTH TRANSYLVANIA”

Between 2004-2008 the „Astra” Museum of Traditional Folk Civilization, based on the program „Cultural Patrimony in South Transylvania” accomplished to catalogue the cultural patrimony in Sibiu County.

40 localities were included in this process. Eight (8) categories of cultural patrimony were catalogued: monuments of cult, funeral monuments and graveyards, traditional homesteads, bridges, historical buildings and folk installations, wells and public and social buildings.

The goal of the program is to raise awareness on this patrimony, to safeguard it and use it with touristic purposes.

Sibiu County is one of the counties in Romania with a rich traditional cultural patrimony.

Localități repertoriate în programul
Patrimoniul cultural din sudul Transilvaniei (2005-2008)

Nr. crt.	Localitatea reprezentată	Anul repertorierii	Număr de fișe de repertoriere pe clase de patrimoniu								
			A	B	C	D	E	F	G	H	I
1.	Rășinari	2005	52	90	9	5	8	1	18	7	190
2.	Trainei	2005	3	19	2	-	1	-	2	1	28
3.	Prislop	2005	2	18	-	-	-	-	3	2	25
4.	Colun	2005	10	19	3	-	1	-	5	2	40
5.	Sărata	2005	10	40	6	5	2	-	3	2	68
6.	Cârța	2005	6	39	-	-	3	1	2	6	51
7.	Nou Român	2005	14	38	-	-	2	-	5	4	63
8.	Poienița	2005	6	9	2	-	1	-	4	3	25
9.	Glâmboaca	2005	9	42	4	-	-	-	3	3	61
10.	Mohu	2005	13	50	-	-	5	-	4	7	79
11.	Bungard	2005	8	32	4	-	3	-	5	2	54
12.	Veștem	2005	13	36	-	1	3	-	2	3	58
13.	Cârțișoara	2005	15	27	2	-	2	2	-	1	49
14.	Gura Râului	2006	21	171	6	5	11	-	3	11	258
15.	Racovița	2006	9	51	1	5	5	1	4	4	80
16.	Sebeșu de Sus	2006	13	60	2	1	6	-	4	4	90
17.	Săliște	2006	35	173	2	2	7	1	16	22	248
18.	Scorei	2006	15	69	3	6	2	-	2	7	104
19.	Arpașu de Jos	2006	19	46	-	1	4	-	1	11	72
20.	Valea Viilor	2006	10	49	1	-	2	-	2	5	69
21.	Mândra	2006	4	10	-	-	-	1	1	3	19
22.	Loamneș	2006	4	23	-	-	1	-	1	6	35
23.	Porumbacu de Jos	2006	12	138	3	-	6	1	1	8	169
24.	Săcel	2006	8	68	-	2	-	-	5	4	87
25.	Vale	2007	8	62	12	-	1	-	8	3	94
26.	Galeș	2007	9	45	1	3	3	-	4	4	69
27.	Fântânele	2007	18	31	13	-	5	-	7	8	82
28.	Sibiel	2007	20	84	25	5	6	1	12	5	158
29.	Săcădate	2007	15	69	-	-	1	-	10	5	105
30.	Porumbacu de Sus	2007	14	57	2	-	2	-	-	4	79
31.	Orlat	2007	23	123	2	10	14	12	2	8	194
32.	Sebeșu de Jos	2007	12	77	-	2	3	-	3	6	103
33.	Turnu Roșu	2007	19	66	1	3	5	-	23	7	124
34.	Rod	2008	19	63	7	1	3	-	11	3	107
35.	Tilișca	2008	15	59	3	12	2	2	7	5	105
36.	Șelimbăr	2008	8	43	1	-	-	-	3	7	62
37.	Cisnădioara	2008	3	71	-	6	1	1	11	2	95
38.	Tălmăciu	2008	8	57	2	1	2	2	2	10	84
39.	Tălmăciu 2	2008	4	9	-	-	-	-	-	1	14
40.	Poplaca	2008	10	142	7	1	3	-	12	4	179

